

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 oktober 2015

Kära systrar och bröder,

Om två månader – mer exakt den 8 december – är det 50 år sedan den 23-årige studenten Enzo Bianchi från Turin slog sig ner i ett av husen på den fallfärdiga gården Bose i en dalsänka nedanför den alltmer övergivna byn Magnano i norditalienska Piemonte. Femtio år av obruten närvaro av en enda människa har i detta landskap, med Alpina som fond, skapat en av Europas mest vitala andliga miljöer. Sedan några år tillbaka har Bose dessutom fyra dotterkloster i olika delar av Italien. För att inte tala om en ström av besökare från hela Europa.

I dag nämns Bose tillsammans med Taizé som de två kanske viktigaste och mest hoppfulla ekumeniska mötesplatserna i vår del av världen. Och det handlar i bägge fall om kommuniteter som inte bara drar till sig sökande och längtande människor från många riktningar, utan också vinner respekt bland kyrkliga ledare från hela kristenheten. Enbart de senaste åren har Bose gästats av den ortodoxe patriarken Bartholomeus och den koptiske påven Tawadros, för att inte tala om alla de biskopar och präster från Italien som oavbrutet söker sig hit för retreat, fortbildning och vägledning. Den förre anglikanske ärkebiskopen, Rowan Williams, är en nära vän till platsen och kommer regelbundet hit för personlig retreat, och påven Franciskus har pekat på Bose som ett exempel i vår tid både vad gäller klosterliv och ekumeniskt förhållningssätt. Från Sverige har hela biskopskollegiet varit här på retreat, och pingströrelsens teologiska arbetsgrupp har vid ett tillfälle förlagt sina samtalsdagar hit. För att bara nämna några exempel på besökare som funnit vägen till Bose.

*

Vad var det från början som gjorde att Bose blev just en ekumenisk kommunitet, och därtill ett kloster där både män och kvinnor lever tillsammans? ”Det var inte planerat”, säger Guido Dotto, i många år Boses vice prior vid Enzo Bianchis sida. Visserligen var den bönegrupp som broder Enzo tillhörde som student i Turin ekumenisk. Man samlades hemma hos varandra en kväll i veckan, bad och läste evangelierna. När tankar föddes om att finna en plats där man kunde gestalta ett liv i gemenskap var entusiasmen till en början stor hos många. Men när en möjlighet väl dök att pröva ett liv tillsammans var det ingen som hade mod till uppbrott. Ingen utom en. Enzo Bianchi flyttade ensam till den gård, utan vare sig elektricitet eller rinnande vatten, som man hade blivit erbjuden.

I tre år levde han helt ensam. Vänner kom på besök emellanåt, och själv bestämde han sig för att grundligt utforska den monastiska traditionen i både väst och öst. Det var under denna period, i mitten av 1960-talet, som han lärde känna broder Roger och brödraskapet i Taizé – vid den tiden fortfarande helt igenom reformert – han gästade trappister i Frankrike och vistades en månad på den grekiska klosterön Athos, med den ortodoxa världens största koncentration av kloster. Efter tre år, 1968, anslöt sig tre personer. En av dem var en reformert pastor från Schweiz. En annan var kvinna. ”Det fanns ingen agenda eller regel. Att kommuniteten skulle bli ekumenisk och blandad, bestående av både bröder och systrar, var en Guds gåva, något som föll sig genom de personer som sökte sig till broder Enzo”, säger Guido Dotti när vi under mitt besök nyligen för samtal med en norsk biskop som gör sitt första besök i Bose.

Det var kanske inte så underligt att den lilla gruppen av unga människor i 25-årsåldern och deras komunitetsexperiment bemöttes med skepsis, inte minst av biskopen i Biella, det stift där Bose ligger. Det var då kardinalen från Turin, Pellegrino, dök upp. När han lärde känna ungdomarna i Bose insåg han snabbt att här fanns en energi och medvetenhet som kyrkan behövde. "Jag tar ansvar för de här ungdomarna", sa han till sina biskopskollegor i norra Italien. Där och då fick den unga komuniteten ett erkännande av kyrkan, samtidigt som man förblev en autonom gemenskap, inte underställd vare sig den katolska kyrkan eller någon annan kyrkan. Helt i enlighet med hur kloster och komuniteter ända sedan 300-talet har betraktats som uttryck för kyrkans profetiska karisma.

*

Under de tio år som gått sedan tidskriften Pilgrims referensgrupp besökte Bose i april 2005 – mitt eget första möte med denna plats – har jag sammantaget vistats här i ungefär tre månaders tid. När jag försöker blicka tillbaka på den erfarenheten inser jag att ingen enskild plats utanför Bjärka-Säby har haft större betydelse för mig. Mötet med bröderna och systrarna – deras liv, gästfrihet, arbete och gudstjänst – har varit klargörande och vägledande. På ett personligt plan har det varit renande och korrigerande att komma hit, lyssna, iaktta, hämta intryck och föra samtal. Det är, enkelt uttryckt, mötet med en livshållning som sätter spår.

"Av frukten ska trädet kännas", är evangeliets enkla och tidlösa regel för bedömning och urskillning. Utmärkande för friska andliga miljöer, genuint ekumeniska till sin karaktär, är att människor från mycket skilda håll känner sig välkomna. Man behöver inte höra till en viss kyrklig falang eller ha en godkänd teologisk etikett för att känna sig hemma. Människor som man annars sällan finner på samma konferenser och mötesplatser – i Bose, eller Taizé, möts de. Med garden nere.

Monastero di Bose består i dag av ett helt litet pulserande samhälle med förlagsverksamhet, snickeri, bageri, krukmakeri, ikonverkstad, marmeladeri, ljusverkstad och imponerande odlingar där tomater och squash frodas sida vid sida. Arbetet utförs med excellens. Allt är välordnat, inga undangömda skräphögar på någon bakgård så långt ögat når. Mitt i "samhället" reser sig klosterkyrkan från 1999, där klockorna kallar till bön tre gånger om dagen. Föreningen mellan gammalt och nytt är platsens signum. Det gäller även den konst som möter besökaren: traditionell ikonografi och modern konst i en behaglig blandning. Devisen från Andra Vatikankonciliet om den ädla enkelheten – *nobilitas simplicitas* – kan knappast genomföras mer konsekvent. Denna harmoni av skönhet och enkelhet inkarneras allra tydligast i arkitekturen.

Ändå är det inte det yttre som lämnar det starkaste intrycket hos besökaren i Bose. Det är istället mötet med de människor som lever här. Om frestelsen till exklusivitet och snobbism lurar på varje kristet experiment ivrigt att gestalta evangeliets ursprungsideal, gäller det nog i synnerhet klosterlivet. Det märks ofta redan i språkbruket. Klosterfolk talar traditionellt om sin egen livsform som ett "konsekrerat", det vill säga helgat, liv. Men vad är då andra livsformer, till exempel äktenskapet? Redan från början valde Enzo Bianchi bort ett sådant språkbruk. "Det finns bara en konsekrerande handling i det kristna livet", framhåller han med emfas. "Det är dopet." Och, tillägger han, "som döpta och helgade åt Gud har vi olika kallelser att förverkliga och vara trogna. Men ingen livsform är mer helig än någon annan." Ett handfast uttryck för just detta är till exempel att bröderna och systrarna i Bose, trots att man lever ett traditionellt celibatärt klosterliv, helt avstått från att använda klosterdräkt. Det enda tecknet i den vägen är de vita alborna i gudstjänsten. Men i det dagliga livet bär var och en sina egna kläder.

Oförståelheten, friskheten och den avspända hållningen till det liv man lever – här finns inte ett spår av klosterromantik – förmedlar till omvärlden ett kristet gemenskapsliv vars mest utmärkande drag är dess *naturalighet*. Bröderna och systrarna umgås okonstlat med varandra – och med sina gäster. Man har sin privata del i klostret dit vi som gäster inte går – antalet besökare räknas i tiotusentals årligen – och samtidigt betonar broder Matteo när han tar oss med runt i klostret: ”Vi använder inte ordet ’klausur’, eftersom vi inte har någon sådan i egentlig mening.”

*

Vad är det som gör en kommunitet, en retreatmiljö eller en gemenskap ekumenisk?

Ett mer avklarat tecken på vad en ekumenisk hållning i vår tid kan innebära än det som möter besökaren i Bose är nog svårt att finna. Den eukaristiska gästfriheten är en stor sak i sig, med tanke på att mässan firas enligt romersk ordning och majoriteten av bröderna och systrarna är katoliker. Men det praktiseras i dag på fler håll i Europa.

Nej, det mest talande vittnesbördet består i att kommuniteten *är och förblir* ekumenisk. När Enzo Bianchi, själv katolik, tar emot människor från andra kyrkor som önskar inträda i kommuniteten, avråder han dem från att konvertera och bli katoliker. Man är däremot välkommen som fullvärdig medlem under förutsättning att man förblir trogen den kyrka i vilken man har sina rötter. Detta manifesteras ytterst vid löftesgivningen. När den som inträder i klostret ger sina slutliga löften tas de på plats även emot av en ledare från den kyrka personen kommer från. En pingstpastor om det är en pingstvän. En luthersk biskop om det är en lutheran. En katolsk biskop om det är en katolik.

Här kan man tala om att ta steg på enhetens väg.

Det faktum att påven Franciskus för en tid sedan anlidade just Enzo Bianchi som personlig rådgivare i ekumeniska frågor – ingen i Vatikanen är omedveten om hur radikal dennes ekumeniska hållning är – säger åtskilligt. Det är långt ifrån alla katoliker – kanske inte ens påven själv – som i dag framhåller att vägen till kyrkans synliga enhet skulle vara att kristna i andra kyrkor övergår till Rom.

*

Läsare av månadsbrevet har säkert inte undgått att notera att gemenskapen på Sveriges äldsta och mest välkända retreatgård, Berget i Rättvik, nyligen tillkännagivit att man har för avsikt att konvertera till den romersk-katolska kyrkan. När jag valt att i de svenska och norska tidningarna Dagen kommentera det steg man nu tar, är det främst av två skäl. Dels för att initiativet beskrivits som ett ”steg mot kyrkans synliga enhet”. Dels för att man indirekt uppmanar andra att följa efter på samma väg.

Att enskilda människor av personliga skäl väljer att konvertera har jag den största respekt för. Det kan då ofta handla om en lång process som lett till att man funnit sitt andliga hem i en annan kyrka. Övertygelser som måste följas. Vi har några i vår egen kommunitet som tagit det steget, både i förhållande till den katolska och till den ortodoxa kyrkan. Jag är tacksam för att de samtidigt förblivit Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby trogna.

Däremot behöver det med klarhet sägas: ekumeniska skäl bör inte användas som motiv för en konversion.

Berget har under mer än fyra decennier varit en andlig oas och ett viktigt ekumeniskt brofäste i vårt land. Jag tvivlar inte på att platsen även i framtiden kommer att utgöra en levande andlig miljö. Vilken blir då den stora förändringen för alla som i framtiden kommer till Berget för retreat? Det framgår av den beskrivning som ges om den nya ordningen. Varje dag kommer det, vid vespern, att firas en mässa där man inte är välkommen till kommunion om man inte är katolik.

Om en enskild kyrka inbjuder till retreat är det givetvis den kyrkans hållning som praktiseras, och det bör respekteras av den som deltar som gäst. Om den enskilde som besöker en retreat väljer att avstå från att kommunicera i mässan, är det dennes beslut och bör likaså respekteras. Men grundläggande för att en retreatmiljö ska vara *ekumenisk*, är att samtliga som deltar i retreaten är välkomna att utan begränsningar delta i retreatprogrammets gudstjänster. Som en retreatledare på ett katolskt retreatcenter sa till mig för många år sedan: *We never refuse anyone who come in good faith*. Ledningen för Berget har nu förklarat att i framtiden kommer två dagliga mässor att firas i S:t Davidsgårdens kapell. En enligt svenskkyrklig ordning på morgonen, och en enligt katolsk ordning i samband med vespern. Man är samtidigt noga med att betona att i den senare är endast katoliker välkomna att ta emot Kristi kropp och blod. Det gör inte Berget till en sämre retreatmiljö, och jag uppmuntrar gärna människor att även i fortsättningen söka sig dit för retreat. Men det är en förändring som man bör vara medveten om.

*

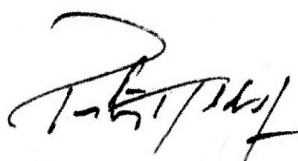
"Kommer ni på något sätt att uppmärksamma de 50 åren sedan broder Enzo kom hit?" frågade jag en av bröderna under en måltid i Bose den gångna veckan.

"Det finns inga sådana planer", svarade han. "Jag tror inte att broder Enzo vill ha någon uppmärksamhet kring jubileet. Det skulle kunna ge intryck av att vi tror att vi skapat något viktigt. Och det har vi inte."

"Men", tillade han, "vi kanske firar en enkel tacksägelsegudstjänst den 8 december. Vi som är här känner alla en djup tacksamhet till broder Enzo för den uthållighet och trofasthet han visat."

I den tacksamheten är vi nog många som vill instämma.

Er tillgivne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. K. 1964' or similar, written in a cursive style.